

Jani Kaisto & Miikka Pyykkönen (toim.) Hallintavalta: Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Gaudeamus, Helsinki 2010. 279 sivua.

Paul-Erik Korvela*

"Hallintavalta" on ensimmäinen suomenkielinen johdatus hallinnan analytiikkana tunnettuun yhteiskuntatieteelliseen tutkimussuuntaukseen. Kyseinen tutkimussuuntaus pohjautuu pitkälti Michel Foucault'n kirjoitukseen ja sen myöhempiä kehittäjiä ovat mm. brittisiologi Peter Miller ja Nikolas Rose sekä australialainen Mitchell Dean. Tutkimussuuntauksessa on hyvin yksinkertaisesti ilmaistuna kysymys hallinnaksi vakiintuneiden vallankäytön piirteiden tutkimisesta. Suomalaiseen yhteiskuntatieteelliseen keskusteluun teos on tervetullut lisä nostaessaan esiin sivuutettuja tutkimusaiheita ja toisaalta myös kehittäessään uusia näkökulmia ja käsitteitä aiemmin tutkittujen ilmiöiden analysointiin.

Teoksen tarkoitus on selvittää hallinnan analytiikan käsitteistöä ja osoittaa tutkimusorientaation käyttökelpoisuus paitsi empiirisessä tutkimuksessa niin myös yhteiskuntatieteellisessä teoriakeskustelussa. Teoksen artikkelit jakaantuvat neljään temaattiseen osioon, joissa käsitellään käsitteellisiä välineitä, talouden asemaan hallinnassa, kansainvälistynyttä hallintaa ja kansalaisuuden hallintaa. Kirjoittajajoukko koostuu suomalaisista tutkijoista, joista osa on työskennellyt jo pitkään aihepiiriin parissa.

Hallinnan analytiikka ammentaa siis inspiraationsa Foucault'n valtaa, tietoa ja subjektiuden muotoja koskevista kirjoituksista. Näiden pohjalta hallinnan analytiikka pyrkii tutkimaan mm. ihmisten käyttäytymiseen ulkoapäin vaikuttamisen yhteiskunnallisia strategioita, subjektien tuottamista, normalisoivia vallankäytön muotoja, ihmisille tarjottuja itsensä ymmärtämisen tapoja jne. Valtion tai julkisen sektorin lisäksi tällaista valtaa harjoitetaan yhä enemmän ja uusilla tavoilla kansalaisyhteiskunnassa, mediassa, sekä mm. talouden ja kulttuurin alueilla. Hallinta näyttäytyy tässä katsannossa laskelmoituna ja johdonmukaisena toimintana, joka tähtää yksilöiden, yhteisöjen ja kokonaisten populaatioiden ohjaamiseen kulloinkin tärkeiksi ymmärrettyjen päämäärien saavuttamiseksi. Tukemalla

---

*Paul-Erik Korvela on YTT, valtio-opin yliopistonlehtori Jyväskylän yliopistossa. Email: paul-erik.korvela@jyu.fi

ja ohjaamalla yksilöiden aktiivisuutta, luovuutta ja innovatiivisuutta vahvistuvat (ainakin retoriikan tasolla) samalla kokonaisuuden sosiaaliset prosessit kuten esimerkiksi talouden tuottavuus tai kansainvälinen kilpailukyky. Hallinta on tehokasta kun se on yksilöivää, yksilöllistä ja vastuullistavaa. Hallinnan kohteet siis tuottavat itseään hallinnan puitteissa ja toisaalta ovat sisäistäneet sen rationaliteetin oman toimintansa ohjenuoraksi. Ihmillinen vapauskin näyttäytyy tässä katsannossa suunnitelmallisena, sillä ihmisistä tehdään vapaita erilaisilla käytännöillä ja vapautta ohjaillaan ja määritellään jatkuvasti. Vapaus on vapautta valita tietyistä hallinnan hyväksi katsomista ja ennalta määrittelemistä vaihtoehdoista, kuten elämäntavoista, ruokavalioista, työstä jne. Subjekteja, jotka poikkeavat normeista liiaksi, pyritään hallitsemaan toisilla keinoilla: päihdekuntoutujista maahanmuuttajiin normista poikkeavia saatetaan normaalistaa joskus hyvinkin kurinalaistavasti.

Hallinnan tutkimuksen tarkoitus ei ole vapauttaa subjekteja hallinnan alaisuudesta, sillä se on foucaultlaisesta näkökulmasta välttämätön osa sosiaalista elämää. Sen sijaan tarkoitus on avata valtasuhteiden toimintaa, pysyvyyttä ja asteita koskevaa keskustelua, jossa hallinnan taustalla olevat rationaalisuudet paljastuvat. Analyysin tarkoitus on siis osoittaa hallintamallien historiallisuus ja muutoskykyisyys (ne voivat aina saada nykyisestä poikkeavia muotoja eikä mikään ole välttämätöntä) sekä toisaalta avata pelitilaa toisinajattelulle ja toisin toimimiselle. Vaikka hallinnan alaisuudesta ei voi vapautua, subjektit voivat kuitenkin oppia taidon olla olematta liiaksi hallittuja.

Teos on mielestäni erinomainen johdatus kyseiseen tutkimussuuntaukseen. Se on myös eräässä mielessä uskollinen Foucault'n tavalle yhtäikaa sekä kehitellä käsitteitä että analysoida kyseisillä käsitteillä historiallisia tai spesifiin kontekstiin sidonnaisia aineistoja. Teoksen spesifiin aineistoon tai kontekstiin kohdistuvat artikkelit käsittelevät mm. Euroopan unionia, OECD:n investointiohjelmia sekä kansalaisuuden tuottamista huumehoidoissa.

Politiikan tutkijana itseäni kuitenkin arveluttaa tässä lähestymistavassa muutamakin asia. Monet niistä ovat jo Foucault'n kirjoituksista löytyviä heikkouksia tai epämääräisyyksiä, mutta niistä osa on välittynyt myös myöhempiin hallinnan analyysihin. Esitän tässä muutamia niistä epäilyistä, mitä itselläni on kyseistä tutkimussuuntausta kohtaan.

Ensinnä on mainittava, että kirjassa hallinnan analytiikan uutuus suhteessa ”perinteisen politiikan tutkimuksen” lähestymistapaan on yk-

sioikoinen, jos ei suorastaan virheellinen (s. 10). Kirjassa esitetään, että perinteisen politiikan tutkimuksen mukaan ”valtiollinen valta on viime kädessä kaiken vallankäytön takana”, että ”yhteiskunnassa on tahoja, joilla on valtaa, ja niitä, joilla sitä ei ole” ja että ”toisen valta on toiselta pois”. Väitetäänpä jopa, että perinteisen politiikan tutkimuksen mukaan ”valtiolla on vallankäytön suvereniteetti tietyllä maantieteellisellä alueella”. Mikään edellä esitetyistä väitteistä ei tietenkään pidä paikkaansa. Mikäli viimeksi mainitulla määritelmällä on tavoiteltu Weberin näkemystä siitä että valtio vaatii legitimiin fyysisen väkivallan monopolia tietyllä alueella, niin kysymys on kuitenkin hieman eri asiasta kuin siitä että valtiolla olisi de facto vallankäytön monopoli jollakin alueella. Valtaa ei liene kovin moni politiikan tutkija myöskään ymmärtänyt täydellisenä nollasummapelinä tai redusoinut pelkkään valtiolliseen valtaan. Foucault’n uutuus on tässä suhteessa hieman kyseenalainen ja tiettyjen hallinnan analytiikan osien genealoginen tarkastelu yhteiskuntatieteen historiasta voisi paljastaa varsin yllättäviäkin tutkimusorientaatioita paljon ennen Foucault’n aikoja.

Toisaalta suurimpana ongelmana koko hallinnan analytiikassa näen valtaa käyttävän subjektin eräänlaisen katoamisen tutkimusorientaation ulottumattomiin. Tämä ei siis koske erityisesti tätä teosta vaan laajemmin kyseistä tutkimusorientaatiota. Valtasuhteet ovat kaikkialla läsnä ja kaikki ovat sen kohteita, mutta mistä nämä hallinnan rationaliteetit ovat lähtöisin? Jos hallinta on laskelmoitua ja päämäärähakuista ja jos voidaan asettaa sellaisia kysymyksiä kuin ”Millaisia subjektiuden muutoksia hallinnalla tavoitellaan?” tai ”Millaista käyttäytymistä subjektilta odotetaan?”, täytyy olla joku taho joka muutoksia tavoittelee tai käyttäytymistä odottaa. Foucaultlaisesta lähestymistavasta tulee tässä yhteydessä itselleni mieleen akatemiaprofessori Kari Palosen huomio siitä, että sosiologia on tieteenala, jossa ”ei tapahdu mitään”. Palonen viittaa siihen että nimet, päivämäärät ja tapahtumat ovat sosiologisessa katsannossa usein pelkkiä sivuseikkoja, esimerkkejä tai oireita jostakin laajemmasta kehityskulusta tms. Tekijä tahtoo nähdäkseni hiukan samalla tavalla kadota myös hallinnan analytiikassa. Se, että väestö on esimerkiksi malthusilaisessa analyysissä passiivinen objekti jota voidaan muokata ja hallita ja josta voidaan saada tilastollista tietoa, tarkoittaa että joku kerää kyseistä tietoa ja tekee päätökset hallinnan linjoista. Ei mikään diskurssi, spontaanisti järjestyvä valtasuhde tai rationaliteetti, vaan ihmiset. Samalla kun vallankäytön ulkopuolinen piste tavallaan häviää ja valtasuhteita löytyy kaikkialta, myös vallankäyttäjät tahtoo hävitä ja piiloutua struktuureihin. Samalla myös val-

lankäytön legitimizeetti ja demokraattinen vastuullisuus osittain katoavat. Vaarana hallinnan analytiikassa on myös vallankäytön ja intentionaalisen toiminnan löytyminen sieltä missä sitä ei oikeastaan välttämättä ole. Paraatiesimerkki lienee ns. piilo-opetussuunnitelman ja kouluympäristön tulokinta (luokahuoneineen ja aikatauluineen) porvarillisen yhteiskunnan jäseneksi kasvattamisen välineeksi. Voi tietysti halutessaan väittää että oppituntien väliin asetettu ruokatunti alistaa porvarilliselle logiikalle ja muokkaa subjekteja yhteiskunnan käytäntöihin, mutta mikäköhän tässä mahtaisi olla vaihtoehtoinen toimintatapa? Malli, jossa lapset saisivat tulla ja mennä opetustilanteesta haluamallaan tavalla ja syödä silloin kuin haluavat? Veikkaisin että tämänkaltaisissa tilanteissa logistiikka ja muut fyysisen maailman rajoitteet muokkaavat käytäntöjä enemmän kuin mikään suunniteltu subjekteja johonkin tiettyyn tarkoitukseen muokkaava hallinta. Toisaalta koulun julkilausuttukin periaate on kasvattaa lapsista yhteiskunnan jäseniä ei ainoastaan ammentamalla tietoa vaan myös opettamalla toimimaan yhteiskunnan sääntöjen mukaan.

Vallankäytön ohella hallinnan analyysissä saattaa kadota myös politiikka. Aikana jolloin politiikkaan liitetään kaikenlaisia etuliitteitä (hyvinvointipolitiikka, sosiaalipolitiikka, ja jopa "demokratiapolitiikka") itse pelkkä politiikka kamppailuna, kiistämisenä ja toisin tekemisen mahdollisuutena liudentuu. Osittain tämä johtuu Suomessa myös siitä, että suomenkielen sana politiikka sisältää sekä "politics" että "policy" konnotaatiot. Yleisemminkin politiikka kuitenkin kesytetään järjestelmän sisällä tapahtuvaksi byrokratian osaksi tai yhteiskunnan alajärjestelmäksi ("poliittinen järjestelmä") myös arkikielenkäytössä, mutta erityisesti foucaultlaisessa analyysissä puolen valitseminen ja yhteiskunnan/väestön pilkkoutuminen erilaisia näkökantoja edustaviin ryhmiin jää aliteoretisoiduksi ja huonosti ymmärretyksi. Foucault itse samaisti usein termit poliittinen ja hallinnallinen, mikä edelleen huonontaa tutkimusorientaation kykyä ymmärtää kamppailevaa, puolen valitsevaa politiikkaa hallintaan verrattuna kokonaan erilaiseen rationaliteettiin perustuvana toimintana.

Toisaalta erityisesti nykyisin, hallinnan analytiikka saattaa olla erityisen käyttökelpoinen kuvaamaan sitä "politiikkaa" joka liittyy esimerkiksi kolmannen sektorin hallinnallistumiseen ja yhä uusien tehtävien siirtymiseen julkiselta sektorilta yksityiselle ja kolmannelle sektorille. Nämä kehitykset saattavat toisinaan hämärtää demokraattisen vastuullisuuden ja legitimizeetin kaltaisia kysymyksiä jotka ovat politiikan kannalta olennaisia. Aikana jolloin jokaisen pitäisi väitetyksi olla yritteliäs, oppia elinikäi-

sesti ja olla innovatiivinen, jotta "me" pärjäisimme globalisaation ja kansainvälisen kilpailun paineessa, yksilöitä vastuullistavan hallinnan tutkimus on tarpeellista. Monesti näyttää olevan nimittäin esimerkiksi niin, että talousjärjestelmän puitteissa voitot ovat yksityisiä, mutta kriisien tullen tappiot kollektiivisia. Poliitiikka saattaa tässä katsannossa kadota myös kilpailukyvyyn nostamisen kaltaisten päämäärien ohittaessa politiikan päämäärän, joka on hyvä elämä. Ei tehokas tai kilpailukykyinen elämä, vaan hyvä elämä. Hyvän elämän kannalta instrumentaalisista arvoista kuten tuottavuudesta ja kansainvälisestä kilpailusta on vaivihkaa tullut päämääriä kun politiikka on alistettu taloudelle ja valtion interventiot talouteen ovat muuttuneet talouden interventioiksi valtioon.
